

MOĆ I NEMOĆ POWER POINT PREZENTACIJE

Biljana Ratković Njegovan¹, Maja S. Vukadinović², Leposava Grubić-Nešić³

^{1,3}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

²Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Srbija

¹njegovan@uns.ac.rs, ²vukadinovicmaja.vps@gmail.com, ³nesle@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: U radu se razmatra pitanje značaja PowerPoint prezentacije u nastavnom procesu u visokoškolskom obrazovanju. PowerPoint prezentacija, kao nastavni alat, postala je značajan dodatni resurs kako u nastavnom procesu, tako i u procesu savladavanja nastavnog gradiva od strane studenata. Istraživanje obavljeno među 104 studenta Univerziteta u Novom Sadu je pokazalo da se PowerPoint prezentacije široko koriste u pripremanju ispitnog gradiva, kao i da su studenti ovladali veštinama da mogu s podjednakom pažnjom pratiti PowerPoint prezentaciju i izlaganja nastavnika.

Glavne reči: nastavni proces, PowerPoint prezentacija, studenti

POWER AND POWERLESSNESS OF POWER POINT PRESENTATION

Abstract: The paper discusses the importance of PowerPoint presentation in the teaching process in higher education. PowerPoint presentation, as a teaching tool, has become a significant additional resource both in the teaching process and in the process of mastering the curriculum by students. A survey conducted among 104 students of the University of Novi Sad showed that PowerPoint is widely used in the preparation of exams, as well as that students have mastered the skills to be able to follow the PowerPoint presentation and explanations of teachers with equal attention.

Key Words: teaching process, PowerPoint presentation, students

1. UVOD

U radu se razmatra pitanje didaktičke efikasnosti PowerPoint prezentacije kao nastavnog alata, koji je sve prisutniji na predavanjima u visokoškolskim institucijama. Kopije slajdova korišćene tokom izlaganja nastavnog gradiva, neretko postaju dopunski, pa čak i osnovni ispitni materijal, s obzirom na to da su nastavnici višestruko obeshrabrivani da se prihvataju zahtevenog zadatka pisanja udžbeničkog štiva.

Predavanja pomoću PowerPoint prezentacije imaju svoje prednosti i nedostatke. Neke od prednosti su: bolji vizuelni efekti, konciznost u prenosu informacija, preciznost i sistematičnost. Ove prednosti dolaze do izražaja samo ukoliko su slajdovi dizajnirani prema pravilima pisanja i formatiranja video prezentacije. Nedostaci su sledeći: navođenje suvišnih detalja ili nevažnih informacije, što zbunjuje studente i onemogućava im da slede suštinu osnovne teme, predavač se strogo drži „naredbi“ slajdova i ne pruža dodatne informacije, brzina prelaska preko slajdova onemogućava interakciju sa studentima, mogući tehnički problem. Uz to, pitanje je koliko su studenti u mogućnosti da kroz dva paralelna konotativna procesa – čitanje slajdova i praćenje nastavnikovog izlaganja – shvate i zapamte gradivo.

Univerzitetski profesori, opterećeni „sindromom“ SSCI liste [2], sve se ređe prihvataju zahtevanog zadatka da iznedre udžbeničko štivo. Za to postoji više razloga. Prvo, udžbenik se u ocenjivanju naučnog doprinosa ne vrednuje kao značajnija naučna referenca. Drugo, nastavnici, u najavi sadržaja i ishoda svog predmeta i ispitnih zahteva, studentima neretko ukazuju na mogućnosti korišćenja dostupne literature iz predmetne oblasti, čime zbunjuju studente, a sebe dovode u nesigurnu poziciju. Treće, sve češće promene nastavnog plana i programa onemogućavaju i obeshrabruju nastavnike da se duže i temeljnije bave jednom naučnom disciplinom, odnosno da u štivo oformljenom kao udžbeničko delo, duboko urone u definisanje predmeta i metoda date discipline, definisanje potrebnih pojmova, objašnjenja njihovog smisla, da to ilustruju primerima, formulišu trajnije konstatacije [1]. Uz sve prisutnije IK tehnologije u nastavnom procesu, to su razlozi da se kao pomoćni alat u nastavi sve češće koriste PowerPoint prezentacije, koje neretko postaju osnovni nastavni materijal.

2. POZITIVNI I NEGATIVNI ASPEKTI POWER POINT PREZENTACIJE

U literaturi [4] nailazimo na stavove da je PowerPoint prezentacija „pokretačka snaga“ različitih trendova u visokom obrazovanju, ali trendova koji mogu i negativno da utiču na sazajne procese i perceptive sposobnosti studenta. Razloga za to ima više. Na primer, listajući slajdove, koji sadrže uglavnom samo *succus* izlaganog gradiva, studenti teško mogu da odgonetnu kakva pitanja mogu da očekuju na ispitu, posebno ako nastavnik ne apostrofira važnost pojedinih prezentovanih teza za završni ispit. Takođe, ima mišljenja [4] da je PowerPoint samo vizuelni alat, nedovoljan za sistematično savladavanje gradiva, te da zbog apriornog ograničenja same prezentacije, izostaju važni sadržaji.

Uvažavajući navedene sumnje u efikasnost PowerPoint (u daljem tekstu PPT) prezentacije u izvođenju nastave, nužno je ukazati i na značajne pozitivne karakteristike. Kao prvo, nastavnik ima velike mogućnosti da se kreativno izrazi putem PPT-a, s obzirom na to da je PPT nastavni alat multimedijalnog karaktera, jer uključuje reč, sliku i/ili animaciju, dijagrame i sheme, što omogućava sadržajnije i slikovitije predstavljanje predmetnog gradiva.

Osim toga, korišćenje PPT prezentacije u nastavnom izlaganju predmetne materije može da bude važan pomoćni nastavni alat pomoću koga se pocrtavaju važniji sadržaji, organizuje predavanje po temama ili „poglavljima”, dok se većina predavanja odvija usmenim izlaganjem. To je moguće samo ukoliko je prezentacija dizajnirana prema osnovnim pravilima efikasne i efektivne prezentacije. Ova pravila se odnose, između ostalog, na dobru organizaciju samog slajda, u smislu da: a) svaki slajd sadrži intrigantan i efektan naslov, koji navodi na sadržaj i istovremeno ga problematizuje; b) naslov slajda ukazuje na celinu ili temu koja se izlaže, a ne i na podtemu; c) slajd treba da sadrži funkcionalne beline (da se poslužimo novinarskim izrazom u formatiranju novina), tj. da ne bude pretrpan tekstom što otežava čitanje; d) sadržaj slajda ne bi trebao da ima više od tri teze (rečenice), kojima se izražava suština izloženog sadržaja; ovde se preporučuje pravilo 1 – 6 – 6, tj. jedna ideja izložena u šest redova sa šest reči; e) izlaganje nebitnih informacija na uštrb suštinskih; f) preterana brzina promene slajdova; g) PPT nije *word* dokument (iako se neretko sadržaj udžbenika/knjige doslovno prenesi na prezentaciju), jer zahteva sasvim drugi princip organizacije prezentovanog gradiva.

U korist upotrebe PowerPoint prezentacije može se izneti i zapažanje da je njegovom pravilnom upotrebom moguće isporučiti više informacija nego putem klasičnog predavanja [3], posebno ako nastavnici primenjuju „tradicionalnu nastavnu tehnologiju”, te pišu gradivo na tabli, po modelu formalnog metoda podučavanja „kreda i razgovor”, pri čemu studenti beleže predavanja. Takođe, prezentacije su lako dostupne studentima, posebno kada je reč o onlajn nastavi, kada se na onlajn aplikacijama postavljaju nastavni materijali. U tom smislu su neka istraživanja [5] pokazala da stil predavanja ne utiče na akademske uspehe, ali da predavanja podržana PowerPoint prezentacijom podstiču samoeфикаsnost studenata u učenju zadatog gradiva. Kao dodatne pogodnosti PowerPoint prezentacije mogu se navesti: modularnost, fleksibilnost i pristupačnost, zatim mogućnost dodavanja novih slajdova, tj. sadržaja, kao i ažuriranje već postojećih. Ipak, treba je ukazati na to da dizajniranje efektne, didaktički i pedagoški uspešne PowerPoint prezentacije, zahteva dosta truda, mnogo vremena, logičnosti u razvijanju nastavne teme, kao i tehničke veštine u njenom opremanju, kao bi se stimulisao proces učenja i prenosa znanja.

Kada se uzmu u obzir različiti, kako pozitivni, tako i negativni aspekti PPT prezentacije u nastavnom procesu, nameće se pitanje vezano za to kako studenti koji koriste ovaj nastavni alat gledaju na njegovu korisnost u savladavanju gradiva. Iz navedenih teorijskih pretposavki takođe proističe i potreba da se provere i ispitaju stavovi studenata o efikasnosti upotrebe PPT prezentacije u nastavi i učenju nastavnog gradiva. Istraživanje koje sledi izvedeno je s namerom da se stekne bolji uvid u ovu problematiku.

3. ISTRAŽIVANJE

3.1 Metod istraživanja

Cilj istraživanja je bio da se ispitaju stavovi studenata Univerziteta u Novom Sadu o efikasnosti PowerPoint prezentacije u nastavi i učenju nastavnog gradiva.

3.1.1 Učesnici istraživanja

U istraživanju je učestvovalo 104 studenta Univerziteta u Novom Sadu, od čega je 84% njih bilo ženskog pola a 16% muškog. Istraživanje je sprovedeno u periodu od 15. do 29. decembra 2020. godine. Podaci su prikupljeni onlajn, putem anketnog upitnika kreiranog na Google Forms platformi. Učesnici su bili obavešteni o tome da je istraživanje anonimno i da se podaci koriste isključivo u istraživačke svrhe. Podaci su prikupljeni putem Fejsbuk stranica fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

3.1.2 Instrument istraživanja

Instrument istraživanja je bio upitnik kombinovanog tipa. Obuhvatao je četiri pitanja vezana za socio-demografske karakteristike učesnika istraživanja i pet pitanja koja su se odnosila na procenu osobina i kvaliteta PowerPoint prezentacije u nastavi. Tih pet pitanja uključivala su višestruki izbor, a odgovori su obuhvaćeni petostepenom skalom Likertovog tipa (uopšte se ne slažem, ne slažem se, nemam mišljenje, pretežno se slažem, potpuno se slažem). Počevši od petog najkompleksnijeg, pitanja su glasila: Ocenite sledeće tvrdnje: 5a) „nastavnici redovno koriste PowerPoint prezentacije na predavanjima”; 5b) „u toku predavanja beležim informacije sa PowerPoint prezentacija”; 5c) „PowerPoint prezentacije dostupne kao materijal za pripremu ispita”; 5d) „nastavnik nam lično daje PowerPoint prezentacije nakon svakog predavanja”; 5e) „nastavnik nam lično daje PowerPoint prezentacije nakon završenog kursa”; 5f) „nastavnik postavlja PowerPoint prezentacije na veb servisu”; 5g) „PowerPoint prezentacije su mi dostupne kroz razmenu sa drugim studentima”; 5h) „ispite pripremam iz literature i iz PowerPoint prezentacija”; 5i) „u toku predavanja mogu s podjednakom pažnjom da pratim” i „PowerPoint

prezentaciju i objašnjenja nastavnika"; 5j) „na predavanjima se često susrećem s lošim PowerPoint prezentacijama"; 5k) „ispite pripremam samo iz PowerPoint prezentacija". Šesto pitanje je glasilo: „U kojoj meri smatrate da su osobine kvaliteta PowerPoint prezentacije sledeće navedene karakteristike: organizacija gradiva; fokusiranje na najvažnije tačke gradiva; stvaranje smislene veze između reči i slike; privlačenje pažnje na temu; podsticaj na učenje; ekonomija vremena u organizaciji časa; angažuje više čula; pomaže stvaranju predodžbi; umanjuje osećaj *ex cathedra* predavanja?". Sedmo pitanje je glasilo: „Koliko vama lično PowerPoint prezentacije pomažu u savladavanju gradiva?". Osmo pitanje je glasilo: „U kojoj meri smatrate da su navedene karakteristike oličenje loše dizajnirane PowerPoint prezentacije" (uz ponuđene modalitete odgovora: previše teksta na slajdovima; slajdovi su pretrpani informacijama; na slajdovima izostaje sukcesivnost i logička konzistencija; PPT je predugačka; PPT ne sadrži ilustracije; nastavnik doslovno čita tekst sa PPT-a). Deveto pitanje je glasilo: „Da li, tokom predavanja, s podjednakom pažnjom možete da pratite PowerPoint prezentaciju i objašnjenja nastavnika?" (Ponuđeni modaliteti odgovora bili su: više pratim objašnjenja nastavnika; više pratim PowerPoint prezentaciju; mogu s podjednakom pažnjom da pratim PPT prezentaciju i objašnjenja nastavnika).

3.2. Rezultati istraživanja i diskusija

Većina učesnika istraživanja, njih 56% se u potpunosti složila s tvrdnjom da „nastavnici redovno koriste PowerPoint prezentacije na predavanjima", dok se 38% pretežno složila. S tvrdnjom da „u toku predavanja beleži informacije sa PowerPoint prezentacija" pretežno se složilo 48% ispitanika. Najveći procenat učesnika istraživanja – 66%, se pretežno ili potpuno složio s tvrdnjom da su „PowerPoint prezentacije dostupne kao materijal za pripremu ispita". Kod tvrdnje da „nastavnik lično daje PowerPoint prezentacije nakon svakog predavanja" studenti su dali oprečne odgovore, te se tako podjednak procenat (28%) pretežno složio i potpuno složio s tim. Najveći procenat ispitanika, njih 30% se pretežno složio s tvrdnjom da im „nastavnik lično daje PowerPoint prezentacije nakon završenog kursa", dok se sa procenom da „nastavnik postavlja PowerPoint prezentacije na veb servisu" u potpunosti složilo 24%, a pretežno se složilo 28% ispitanika. Učesnici istraživanja su najčešće davali odgovor da se pretežno slažu sa sledećim tvrdnjama: „PowerPoint prezentacije su mi dostupne kroz razmenu sa drugim studentima", „ispite pripremam i iz literature i iz PowerPoint prezentacija", „u toku predavanja mogu s podjednakom pažnjom da pratim i PowerPoint prezentaciju i objašnjenja nastavnika" i „na predavanjima se često susrećem sa lošim PowerPoint prezentacijama". Čak 68% ispitanika se uopšte nije složilo s tvrdnjom da „ispite priprema samo sa PowerPoint prezentacija".

Na pitanje broj 6 („U kojoj meri smatrate da su navedene karakteristike osobine kvaliteta PowerPoint prezentacije?"), učesnici istraživanja su dali sledeće odgovore. Sa „organizacijom gradiva" pretežno se složilo 42%, a potpuno se složilo 30% ispitanika. Potpuno i pretežno se složilo ukupno 90% učesnika istraživanja da je „fokusiranje na najvažnije tačke gradiva" osobina kvaliteta prezentacije. Sa karakteristikom „stvaranje smislene veze između reči i slike" potpuno se složio najveći procenat ispitanika, njih 40%. „Pretežno se slažem" je bio najčešće biran odgovor za karakteristike: „privlačenje pažnje na temu" (40%), „ekonomije vremena u organizaciji časa" (42%) i „angažuje više čula" (30%). Učesnici istraživanja nisu iskazali stavove kad je reč o karakteristikama „pomaže stvaranju predodžbi" i „umanjuje osećaj *ex cathedra* predavanja". U obliku slobodnog odgovora ispitanici su mogli da izraze neku drugu karakteristiku koju smatraju osobinom kvaliteta prezentacije. Neki od odgovora su bili: „pomaže u odvijanju interaktivne nastave, a posebno u kasnijem učenju", „smanjuje gradivo za učenje na minimum" i „lakše izražavanje i koncentracija profesora na datu temu".

Pitanje broj 7 ticalo se tvrdnji vezanih za to koliko PowerPoint prezentacija pomaže u savladavanju gradiva. Najveći procenat ispitanika se pretežno složio s tvrdnjom da prezentacije „pomažu u praćenju nastave", njih 62%, zatim „pomažu učenju kroz predavanja" – 54%, „pomažu lakšem povezivanju prethodnog i novog znanja" – 40%, „pomažu lakšem oblikovanju pojmova" – 46%, „pomažu lakšem pamćenju gradiva" – 42%, „pomažu lakšem savladavanju gradiva" – 44% i „pomažu lakšem ponavljanju gradiva" – 34%. Kod tvrdnje „pomažu lakšoj primeni stečenog znanja", odgovori su bili gotovo ravnomerno distribuirani na sve ponuđene kategorije, izuzev „potpuno se slažem", što je odabralo samo 2% ispitanika.

Na pitanje broj 8 („U kojoj meri smatrate sledeće karakteristike oličenjem loše PPT"), najveći procenat „potpuno se slažem" odgovora, 82%, dobila je tvrdnja „ako nastavnik doslovno čita tekst PowerPoint prezentacije", zatim „ako na slajdovima ima previše teksta" i „ako ne sadrži ilustracije (slike, animacije, grafikone)" – 54%, „ako su slajdovi pretrpani informacijama" i „ako slajdovi nisu logični i konzistentni, da sukcesivno i sadržajno vode kroz nastavnu jedinicu", po 50%, i na kraju „ako je PowerPoint prezentacija predugačka" – 48%.

Kod pitanja da li tokom predavanja studenti mogu s podjednakom pažnjom da prate PowerPoint prezentaciju i objašnjenja nastavnika, sa tvrdnjom „pratim više objašnjavanje nastavnika", pretežno se složilo 34% učesnika istraživanja, dok se potpuno složilo njih 32%. S tvrdnjom „više pratim PowerPoint prezentaciju", ispitanici se većinom nisu složili (36%). Da mogu s podjednakom pažnjom da prate predavanje nastavnika i slajdove PowerPoint prezentacije pretežno se složilo 28% učesnika istraživanja, a potpuno njih 22%. Po ovom pitanju nije iskazalo stav 16% ispitanika, a isti procenat njih (16%) se nije slagao ili se uopšte nije slagao s ovom tvrdnjom.

Rezultati istraživanja su pokazali da profesori redovno koriste PowerPoint prezentacije na predavanjima. Imajući u vidu da je istraživanje sprovedeno u toku pandemije virusa COVID-19, te da su mnogi fakulteti i visoke škole prešle na onlajn nastavu, moguće je da je to uticalo na povećanje korišćenja prezentacija u nastavi. Takođe, istraživanje je pokazalo da se najveći procenat ispitanika služi PowerPoint prezentacijom kao dodatnim materijalom u pripremi ispita, pored redovne literature.

PowerPoint prezentacija je u velikoj meri ocenjena kao koristan alat u praćenju nastave, razumevanju pojmova, te kao instrument koji olakšava pamćenje i obnavljanje gradiva. Puko čitanje prezentacije, previše teksta i nedovoljno ilustracija su procenjene kao karakteristike loše prezentacije. Većina učesnika istraživanja je iskazala mišljenje da bez većih napora može paralelno pratiti slajdove sa Powerpoint prezentacije i objašnjenja nastavnika, ali mahom je fokus stavljen na ono što predavač izlaže.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu izvedenog istraživanja može se zaključiti da za studente upotreba PowerPoint prezentacije predstavlja korisno sredstvo kako u praćenju nastave, tako i u procesu obnavljanja gradiva i pripreme ispita. Takođe, studenti jasno razlikuju karakteristike loše prezentacije, kao što su previše teksta i nedovoljno ilustracija koje im otežavaju savladavanje gradiva, a prepoznaju i to da preciznost, razumljivost i konzistentnost doprinose njihovoj proceni da je prezentacija efikasna, ili kako to studenti, neretko, kolokvijalno kažu – „moćna”. Pored navedenog, može se zaključiti i to da studenti nemaju problem da kroz dva paralelna procesa – čitanje slajdova i praćenje nastavnikovog izlaganja – shvate i zapamte gradivo.

Uz uvažavanje navedenih sumnji u moć i efikasnost PPT prezentacije [4] koje se odnose na to da je ona samo vizuelni alat koji je nedovoljan za sistematično savladavanje gradiva, jer se izostavljaju važni sadržaji, generalno se može zaključiti da PowerPoint prezentacija predstavlja, možda ne neophodan, ali dovoljno efikasan alat u prezentaciji i izvođenju nastave.

5. LITERTURA

- [1] Biljana Ratković Njegovan, *"Essentials of Modern Management"*, Management, 20(74), 77–79, 2015.
- [2] Chou Prudence Chuing, *The SSCI syndrome in higher education: A local or global phenomenon*, Springer Science & Business Media, 2014.
- [3] Ding Hingeng, Liu Jianxiang, *"Advantages and disadvantages of powerpoint in lectures to science students"*, Education and management engineering, 9, 61–65, 2012.
- [4] Internet stranica: <https://www.pinterest.co.uk/pin/507358714269649655/>.
- [5] Joshua E. Susskind, *"Powerpoint's power in the classroom: enhancing students' self-efficacy and attitudes"*, Computers & Education, 45(2), 203–215, 2005.